

aliter quam antea, si nihil realitatis aut dispositionis ex eis relinquitur. Debet ergo aliquid ab illis actibus relinqui, quorum virtute habitus producat, et voluntas disposita maneat, ut per ultimum actum introduci queat.

XI. Quod vero ista dispositio relicta per priores actus non sit in entitate, et substantia, seu in specie habitus virtutis, licet habeat idem objectum, scilicet bonum rationis in tali materia, quod ex sua essentiali, et specifica ratione firmum est et habitum petit, inde provenit, quia in objecto voluntatis, quod est bonum, firmitas, et immobilitas non consistit in hoc quod superet, et necessitet voluntatem, sicut verum quando est evidens necessitat intellectum, hoc enim non potest facere bonum, quia indifferenter proponitur, et respectu potentiae liberæ, quæ non potest adæquari a bono nisi sit pure, et infinite bonum, ita quod non sit capax, ut indifferenter proponatur, et cum aliqua disconvenientia. Quare reliqua bona præter summum bonum licet sint firma, et stabilia ex se, et quantum est ex parte sua connaturalia voluntati quatenus spiritualia, et rationi conformia, tamen ob ipsam libertatem, et indifferenciam libertatis, et limitationem talium bonorum non possunt in ipsa voluntate determinationem imprimere quousque ipsa voluntas modo suo libero eis velit connaturalizari, et voluntarie subijci, sine qua conditione firmitas ipsa objecti, et boni rationis, non determinat, nec superat voluntatem.

XII. Ad hoc autem ut voluntas se connaturalizet isti bono sufficit unus actus regulariter loquendo, sed requiruntur plures, quia indifferencia illa voluntatis non solum quoad exercitium faciendi, vel non faciendi hic et nunc (hæc enim libertas

nunquam vincitur) sed etiam in actu primo ut sit disposita, et magis connaturalizata, et inclinata ad unum, quam ad aliud, est valde difficilis propter ipsam libertatem, quæ vult frui voluntas, et propter difficultatem ipsius boni rationis in se, et propter resistantiam appetitus, et aliarum allicientiam in contrarium. Unde non statim potest sic disponi voluntas, et sic vinci, seu voluntarie subijci illi bono, ut possit ex firmitate intrinseca ipsius boni in se, voluntas firmiter disponi per habitum, sed prius modice, et paulatim assuefit per dispositionem minus perfectam, et quasi per extrinsecam motiva (quæ de se non sunt ita firma) attrahitur, et allicitur ad virtutem, et sic assuefacta imperfecte saltem voluntate, ab ipsa bonitate objecti, quæ firma est deinceps allicitur, et sic firma redditur voluntas habitu essentialiter firmo, et ex vi bonitatis objecti, ut statim magis explicabitur.

XIII. Ex quibus colliges imperfectam istam dispositionem, quæ generatur per priores actus, et illum perfectum habitum, qui generatur per ultimum non distingui sicut diversos gradus remissos, et intensos in eadem qualitate, ut putavit Vazquez, sed sicut minorem aut majorem connaturalitatem, et determinationem subjecti erga illam formam. Hoc deducitur ex eo, quia minor gradus nunquam est talis, quod in vi illius possit intensior introduci, cum a proportionem minoris inæqualitatis non fiat actio. At ultimus actus efficit habitum in virtute præcedentium, et sic aliquid conferre debent, et conducere priores actus ut posterior habitum producat. Si enim posterior, et ultimus actus ita intensus est sicut postulat habitus, non est opus priores præcessisse, sed in sola vi sua producet habitum. Si autem remissus est

sicut priores actus, quomodo nec in vi propria, nec in vi aliarum producet intensiorem gradum et habitum, cum tam ipse, quam præcedentes inferioris activitatis sint, sicut et inferioris gradus?

XIV. Quare tantum abest, quod quilibet actus dicatur disponere potentiam ratione minoris gradus, quantum abest modus assuefaciendi a modo intendenti qualitatem. Nam consuetudo ea ratione reddit aliquid firmum, et permanens, quia connaturalizat aliquam formam subjecto, consuetudo enim est quasi altera natura, in hoc quia subjectum aliquod indifferenter se habens ad aliquam formam vel actum determinat, et conveniens illi facit; proprium autem naturæ est determinationem habere ad unum, et determinate ferri in id quod naturale opus est. Huic naturalitati, seu determinationi assimilatur consuetudo. Intensio autem non respicit hoc, sed perfectius formam aliquam introducere in subjecto, et perfectiorem eam reddere ex majori victoria ejus super subjectum, quod longe differt a propria ratione consuetudinis, seu firmitatis ex consuetudine provenientis. Et sic dicendum est, quod priores actus in tantum dicuntur relinquere dispositionem in subjecto, in quantum aliquid determinationis in actu primo relinquunt, quo paulatim subjectum in ea actione redigatur ad modum operandi naturæ, et se connaturalizat illi, ut quasi tantum illud operetur, quod paulatim introducit in subjecto indifferenti, et potentialiter se habente ad diversa, quousque perfecte connaturalizetur alicui actioni, et ideo in illam determinato modo inclinatur.

XV. Si ergo hæc introductio habitus per plures actus, non fit per introductionem diversi gradus ejusdem habitus, sed per quamdam con-

naturalitatem, qua subjectum erga talem actionem determinatius se habeat exuendo indifferenciam, et potentialitatem, seu difficultatem quam habet in actu primo ad illam, recte intelligitur quomodo disponatur paulatim potentia, ita ut in virtute talis dispositionis possit ultimus actus, licet sit æqualis cum præcedentis, introducere firmum habitum, quia licet sit æqualis in virtute, subjectum tamen est minus resistens, et magis dispositum: et secundo, quomodo fit diversa illa dispositio per priores actus introducta ab habitu ultimate acquisito. Primum enim ex eo provenit, quia licet ipsa dispositio vires non præbeat effectivas ultimo actui ut validius operetur, adimit tamen resistantiam passo, tollitque difficultatem ut actus ultimus sublata obsistentia possit introducere quod alii non potuerunt: sicut qui prostermit hostem, etiam infirmo, et imbelli locum dat irrumpendi in castra, et gutta molliendo lapidem relinquit illum dispositum ut ultima gutta, licet non sit fortior præcedentibus, possit tamen mollicatum lapidem cavare.

XVI. Secundum vero inde explicatur, quia dispositio illa prioribus actibus introducta, licet emolliat aliquantulum, frangatque potentiam indifferenciam, non tamen penitus connaturalizat, et determinat sicut habitus dando perfectam inclinationem in actu, aliquando quidem, quia ex diverso modo procedit, quam ipse habitus virtutis, et tunc manifesta est differentia inter dispositionem illam, et habitum, quia illa procedit ex debiliore motivo, ista ex fortiori, sicque differunt specificè, ut quando, verbi gratia aliquis incipit inclinari ad virtutem, vel metu pœnarum, vel ex stimulo honoris, aut alio temporali respectu, deinde vero ipsa virtutis pulchritudine, aut

Dei amore incitatus firmo motivo ipsi adhæret, sicut plerumque incipientes timore ducuntur, et horrore peccatorum ad amplectendam virtutem, deinde proficientes, et perfecti foras mittunt timorem, et plene firmantur ex ipso bono divino, et bono virtutis in se. Aliquando vero dispositio prioribus actibus introducta non innititur diverso motivo ex parte objecti quam habitus, sed eidem debiliore modo proposito, aut quia non omnino penetrantur rationes probabiles, quando primo incipit opinio persuaderi, sicut postea multiplicatis, assuefactisque rationibus, ut generetur habitus ille opinionis: aut quia ipsum bonum virtutis in aliqua materia adhuc cum difficultatibus proponitur, et non ita convenienter, ut plene alliciat, quod est idem ac non proponi bonum virtutis adæquate, et simpliciter ut possit in se firmare voluntatem: aut quia voluntas diversis impedimentis, et contrariis dispositionibus, et mollitie ipsa impeditur aggredi viam boni ardui et honesti, oportetque illa paulatim tolli, et aliis atque aliis motivis urgeri, et stimulari, ut ipsa virtutis facies, et pulchritudo ad plenum moveat.

XVII. Contra hanc tamen sententiam objici potest. Primo, in favorem sententiæ Medinae, ad probandum non requiri quod aliqua dispositio relinquatur in potentia ad generandum habitum, sed sufficit actus ipsos extitisse. Nam materia prima in instanti generationis denudatur ab omni dispositione, quia juxta D. Thomæ sententiam fit resolutio usque ad materiam primam, ita quod nullum in ea relinquatur accidens cum forma substantialis introducit, et tamen materia sufficienter manet determinata solum, quia præcesserunt dispositiones ad talem determinatam formam in illa; ergo similiter potentia potest manere de-

terminata in ordine ad talem habitum sine hoc quod actu relinquatur in ea aliqua dispositio, sed solum quia actus aliqui præcesserunt, qui eam determinarunt.

XVIII. Secundo, in favorem sententiæ Suarez et Vazquez, quia illa dispositio adveniente habitu non remanet, cum subjectum sit jam habituatam, et firmum, non sola dispositione imperfecta affectum, et sic illa dispositio jam superfluit in subjecto, et tamen si est distincta ab ipso habitu non potest assignari a quo corrumpatur; ergo non datur talis dispositio distincta ab habitu. Minor probatur; tum, quia sæpe D. Thomas affirmat perfici per secundum actum id quod productum est per primum, quod autem perficit non corrumpit; ergo habitus non corrumpit illam dispositionem; tum, quia non est contrarius habitus ipsi dispositioni, si quidem ad idem inclinatur; ergo non destruit suam dispositionem in materia, nec quando causatur lapis destruitur mollitudo ejus; ergo habitus non potest destruere dispositionem. Quod si dicatur destrui quia est superflua, contra est, quia pari ratione dicitur quod ultima est superflua, et ideo non ponenda tamquam distincta a priori, sed potius una, et eadem est quæ variis statibus, et modis crescit, non diversis entitatibus una aliam excludit.

XIX. Confirmatur, quia vel istæ dispositiones sunt ejusdem speciei, vel distinctæ. Si ejusdem, non contrariantur, nec una proprie disponit ad aliam cum sint individua ejusdem speciei, nec possunt esse duo, seu plura in eodem subjecto, sed potius omnia illa unum fient. Si autem sunt diversæ speciei, unaquæque dabit suum distinctum effectum in subjecto, et cum alias non contrariantur, non est ratio, quod una aliam corrumpat.

XX. Tertio arguitur: Quia nullum est signum distinctæ speciei inter istas qualitates, si quidem utraque est permanens, utraque inclinatur ad similes actus ex eodem motivo, et quod actus sint magis, vel minus perfecti, est accidentalis differentia. Ergo non est cur ponamus distinctam speciem qualitatem, seu dispositionem produci per priores actus, quam per frequentes. Et quidem in productione habitus scientifici, qui unico actu quantum ad substantiam producit, nos fatemur idem esse habitum prioribus actibus et ultimo actu productum. Similiter in opinione, et vitio, quia id quod ultimo actu producit in substantia non est diversum a primo, sed semper manet dispositio, non generatur aliud in substantia per ultimum actum quam per primum. In habitu autem virtutis non potest etiam diversa dispositio quoad substantiam generari priori actu, quam ultimo, quia omnes procedunt ex eodem motivo, nempe ex bono honesto, et conformi rationi, et ad actus ejusdem speciei inclinant; ergo tam firmus est quoad substantiam, et ejusdem speciei prima dispositio sicut ultima.

XXI. Confirmatur, quia ista firmitas ultimæ qualitatis, vel infirmitas primæ non sumitur ex diversitate objecti, et motivi formalis, cum ad idem objectum, et motivum utraque inclinatur, ergo sumitur ex diversa firmitate, radicatione, seu participatione ex parte subjecti; quæ non est aliud quam diversus gradus, et intensio, nec explicari potest quid aliud sit.

XXII. Ad primum respondetur negando consequentiam. Et redditur disparitas, quia materia prima licet denudetur accidentibus antecedentibus, quæ erant in corrupto, in eodem tamen instanti reali subjicitur aliis accidentibus similibus, et

ejusdem rationis, provenientibus a forma genita, quæ habent rationem ultimæ dispositionis, quatenus continuantur ad priores, illasque terminant, et perficiunt; ultima si quidem dispositio semper est conjuncta, et annexa formæ generatæ, et separata, atque impossibilis formæ corruptæ. Quare semper verificatur, quod materia determinata manet in re per aliquam dispositionem realem in ea inventam modo sub forma corrupta, modo sub genita. Si autem considerentur pro illo instanti naturæ, quo intelligitur ut exuta antecedentibus dispositionibus, et tendere ad novam formam, dico quod cum illud instans non sit instans existentia sed intelligentia, tunc intelligitur determinari materiam non per accidentia in se existentia, sed per tendentiam illam ad novam formam ex subordinatione ad terminatum agens cujus actione ducitur ad novam formam, quæ illi unitur, et illa subordinatio, et ordo determinatio est quasi in fieri, et in ipso tendere pro instanti illo naturæ. At vero cum potentia disponitur per priores actus ad habitum, si prioris actibus nihil producit, maneret illa potentia in re, et secundum instantia realia indeterminata, quia nullo reali superaddito determinaretur; et sic esset perinde, ac si materia prima nullis accidentibus, et dispositionibus antecedentibus afficeretur, dum est sub forma corrumpenda ad exuendam illam, quod nullatenus stare potest, nec verificaretur tunc materiam disponi, et determinari.

XXIII. Ad secundum respondetur concedendo non manere illam dispositionem imperfectam adveniente habitu, quia illa dispositio solum est quasi forma vialis, et tendens ad acquisitionem habitus, quo acquisito cessat, et tollitur, sicut cessat, et desinit forma embryonis posita, et

acquisita forma hominis, et desinit status adolescentiæ acquisita juventute. Ad primam probationem minoris respondetur, quod D. Thomas dicit perfici per secundum actum quod acquisitum est per primum, distinguo; perfectione ejusdem formæ, et rationis, nego; perfectione diversæ formæ, quia scilicet prima est via, et tendentia ad talem formam, transeat. Est autem doctrina D. Thomæ in part. quæst. ix, art. iii ad secundum. Quod quando dispositio se habet ad perfectionem, ut via ad terminum, et non ut effectus a perfectione procedens, non manet talis dispositio adveniente illa perfectione, sicut non manet imperfectio viæ, et fidei adveniente visione, et termino patriæ. Et sic id quod perficit alterum tamquam subjectum perfectionis, seu tamquam perfectibile, non destruit illud perficiendo, sicut qualitas non destruitur intensione. Quod autem perficit aliud non ut subjectum, sed ut medium, aut viam tendendi ad perfectionem, evacuat quod imperfectum est.

XXIV. Ad secundam probationem dicitur habitum esse contrarium dispositioni non ex parte objecti, seu actus ad quem inclinatur materialiter considerati, sed ex parte modi, aut etiam motivi quo procedit habitus, et dispositio, quando specie distinguuntur, ut in generatione virtutis acquisitæ, sicut supra dictum est. Quæ diversitas, seu contrarietas consistit in hoc, quod una est via, altera terminus, una facile mobilis, non firma, non constans, non convincens ac determinans voluntatem, alia habet totum oppositum. Solet etiam dispositio ad virtutem procedere ex diverso motivo, atque ipsa virtus, sicut verecundia est dispositio ad temperantiam, et procedit ex confusione de facto turpi præsentis, quod in homine temperato non sup-

ponitur. Sed tamen licet dispositio ad virtutem procedat ex eodem motivo virtutis, id est, ex consideratione ejusdem boni rationis, tamen quia ista inchoatio, et dispositio ita imperfecte inclinatur, quod de facili retrocedit, non accipit pro motivo ipsum bonum honestum plene, et perfecte, quia non sufficit convincere, et determinare voluntatem. Unde moraliter semper censetur diversum motivum ex diverso modo proponendi, et apprehendendi, licet entitative, et quasi physice, seu materialiter sit idem, sed non ex eodem dictamine, et regulatione, quia non ex eadem firmitate. Et quia virtus est species moralis boni, sufficit diversa species moralitatis in dispositione, et in habitu virtuoso, ut dicatur una alteri posse opponi, et destruere, non quidem sicut contrarium vitii et virtutis, sed sicut viæ et termini in eodem bono honesto. Unde non solum destruit habitus dispositionem, quia superflua, sed quia impossibilis, sicut juvenis cum pueritia, terminus cum via, homo cum embryone.

XXV. Ad confirmationem respondetur istam dispositionem, et habitum in genere virtutis (in quo solum genere procedit difficultas de diversitate habitus a dispositione; in scientia enim, et opinione, aut vitio difficultas non currit) esse diversæ speciei moralis, quidquid sit, an physice, et materialiter conveniant in eodem motivo. Nec tamen poterit dare utraque effectum suum, quia habent impossibilitatem isti effectus cum una determinet, quasi convincat, et connaturalizet voluntatem in actu primo, altera non; una se habeat ut via, altera ut terminus in acquirenda firmitate.

XXVI. Ad tertium respondetur negando quod non sit signum distinctionis specificæ inter habitum, et dispositionem, quando proceditur

ex diversis motivis saltem moraliter, seu in specie morali distinctis, et una se habet ut via ad alterum ex sua essentiali ratione, sicut embryo distinguitur ab homine ut species imperfecta, et vialis a perfecta, licet etiam reductive ad perfectam possit pertinere, et reduci. Et sic licet dispositio sit qualitas permanens et inclinet ad similes actus, non tamen sub eodem motivo moraliter sumpto, nec in eadem perfectione. Et dicimus moraliter sumpto, aut quia aliquando ducitur aliquis ad virtutem non amore ipsius, sed timore, aut ex horrore peccati, aut alio simili motivo, vel quia licet ex amore honesti feratur, non tamen sub omni circumstantia, et plenitudine quæ conducere potest ut firmiter ei connaturalizetur, et determinetur voluntas. In habitu autem scientiæ, opinionis, et vitii fatemur non generari diversam dispositionem in specie per priores actus, et per ultimum.

XXVII. Ad confirmationem respondetur ex dictis, quomodo non sumatur diversa illa firmitas ex sola diversa radicatione, aut permanentia in subjecto, quia hoc pertinet ad statum, modumque accidentalem, sed ad diversitatem ex parte motivi formaliter, et moraliter diversi, licet materialiter ad idem bonum inclinatur tam dispositio, quam habitus virtutis, ut declaratum est.

XXVIII. Tertio inquiri potest in præsentis, an in nobis detur aliquis habitus congenitus a natura, id est, non propriis actibus acquisitus, sed ipsa naturæ generatione simul effectus. Quod solum potest esse dubium propter habitus primorum principiorum, tam in parte intellectus speculativa, quam practica, qui videmur a natura, et ab ipso generationis primordio haberi, et aliqui ita sentiunt. Sed de hoc commodius disputabitur infra agendo de dis-

tinctione virtutum super quæstionem LVII.

XXIX. Quarto inquiri potest, an sint aliqui habitus infusi a Deo in nobis, quales sunt virtutes supernaturales, et theologicæ, et dona Spiritus sancti, de quibus infra agemus. Sed hos habitus dari est concors theologicorum sententia, et Scripturæ ipsi, atque Conciliorum definitionibus valde conformis, præsertimque id apparet in justificatione parvulorum, in quibus gratia, quæ infunditur, et donum quo intrinsece et per inhærentem justitiam justificantur non potest esse gratia actualis, sed habitualis, et cum ea omnes virtutes, quæ gratiam concomitantur simul infusæ esse debent. Sed de hoc controversia non est, quali vero certitudine tenendum sit hos habitus infusos dari, agemus in quæstione cx, et quæstione cxiii in materia de justificatione.

QUÆRITUR QUINTO CIRCA DIMINUTIONEM, ET CORRUPTIONEM HABITUS, QUOT MODIS HABITUS CORRUMPATUR.

I. Respondetur D. Thomam in articulo primo, quæstione LIII, assignare duplicem causam corruptionis habituum in generali. Primo per se; secundo per accidens; per se corrumpitur a suo contrario, per accidens ex desitione causæ a qua dependet, qui modus dividi juxta absentiam diversarum causarum, a quibus ejus conservatio dependet, verbi gratia ex defectu subjecti, cui inhæret, aut ex defectu causæ effectivæ conservantis, aut ex defectu dispositionum, quibus impedimenta repellebantur, et contrariæ dispositiones, quæ non repulsæ tollunt habitum. Circa singulas causas aliqua se offerunt explicanda.

II. Et in primis circa corruptio-